

Kursserie økologisk frukt og bær

Økobrøgebær 2020

av Stanislav Strbac, NLR Viken

**Norsk
Landbruksrådgiving**

**Norsk
Landbruksrådgiving** Viken

Generelt om økologisk bringebær produksjon i Norge

- ✓ **Små produksjon**
- ✓ **12 dyrkere i Norge, fleste på Østlandet**
- ✓ **Ca. 50 daa fleste på friland**
- ✓ **Flere dyrkere fra 2014**

- ✓ **Pilotprosjektet Økologisk frukt- og bær dyrking, delprosjekt økologiske bringebær 2004**
- ✓ **Økologisk bringebær prosjekt i Telemark 2015-2016**
- ✓ **Diverse små prosjekter fra 2017 til 2020**
- ✓ **I 2020 har NLR Agder startet økologisk bringebær prosjekt (lønnsom – sikker - kvalitetsproduksjon)**

Valg av plassen - klima og jord

- Klimatisk begrensninger for dyrking
- Bringebær dyrkes fra Lindesnes til nordre del av Troms
- Plante trenger nok temperatur og lys for å danne blomsteranlegg på høsten, og er sterk nok for å overleve vinter
- Kuldebegrensningen rundt -30°C , tåler mange kuldegrader om vinteren, men ikke etter at knoppene har begynt å svulle
- Unngå : Vind i kombinasjon med lave temperaturer
- Tele i jorda når temperaturen stiger kan forårsake at skuddene tørker ut
- Unngå plantinger i søkk og dalbunn

Klima

- Lokalklimatiske forhold:
- Plassering i terrenget kan gi store utslag på avlingsstabiliteten i feltet
- Best med hellende terreng
- Fordel med leplanting i enkelte tilfeller (planting av svartorr eller småbladetlind osv.)
- Samtidig bør feltet ha god luft gjennomstrømming– rask senkning av luftfuktigheten i sommer/høst

Klima

- Tidligere, sørvente felt kan vere utsatt for knoppfrost i mars/april når dagtemperaturen blir høy pga. soloppvarming og det er samtidig nattefrost med flere kuldegrader.
- Ved mye vind bør vindretningen gå på langs av radene
- Rad retning (sør-nord hvis mulig)

Jord

- Bringebærplanten liker dyp og næringsrik jord
- Bringebær bør plantast på drenerte jord. VIKTIG!!!
- Bringebærrøtene trives dårlig i tung jord.(SYKDOMER)
- Jordsmonnet spesielt viktig i økologisk dyrking
- Grunt jordsmonn krever mer tilførsel av næring

- Bringebæravlingen varierer mye med dyrkingsstedet/jord og fra år til år pga. større forskjeller i tilstanden av skudd og knopper (sopp / vinterskaden på knopper).

Jord

- Finn pH verdig i jorda året før planting -jordprøver
- Kalking kan være nødvendig hvis lav pH
- Ved høy pH, finn annen jord
- pH bør ligge mellom 5,7 – 6,5
- ”Optimalområder” etter jordanalysen :
  - K-Al (lett-tilgjengelig kalium) 15-25
  - K-HNO₃ (kaliumreserver) 80-200
  - P-Al (fosfor) 5-10
  - Ca-Al (calsium) 100-200
  - Mg-Al (magnesium) 8-10

Jord

- Lett jordtyper er gunstigere, unngå leire!!
- Drenert jord
- Nematode prøve
- Jordprøver best å ta på høsten
- Eksempel jordprøve:

Analyserapport

Eurofins Agro Testing Norway AS
Postboks 3033
NO-1506 Moss
+47 09450
www.eurofins.no

Oppdragsnummer
Kundenummer
Prøvetype

Jordprøver

Kommune
Gårdsnr
Bruksnr

Prøvemottak
Analyserapport klar

2014-12-09
2015-01-15

Side 1 (2)

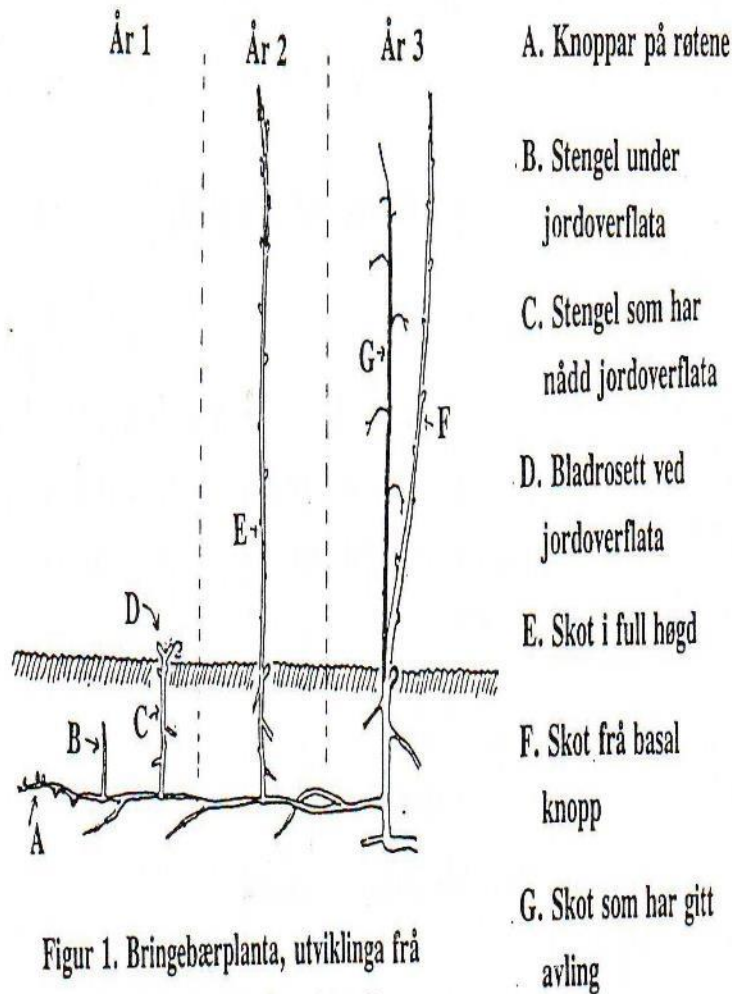
Merking	Skifte	Volum- vekt kg/L	Jord- art	Leir- klasse	Mold %	Mold- klasse	pH	P-AL mg/100g	P- klasse	K-AL mg/100g	K- klasse	Mg-AL mg/100g	Ca-AL mg/100g	Na-AL mg/100g	Gløde- tap % TS
1		1.2	10	3	5.7	3	6.5	11	C2	40	4	7	320	6	7.7
2		1.2	10	3	5.5	3	6.5	11	C2	18	3	7	180	<6	7.5
3		1.2	10	3	4.0	2	6.5	7	B	9	2	6	150	<6	6.0
4		1.2	10	3	5.8	3	6.2	10	C1	25	3	3	110	<6	7.8
5		1.2	5	2	2.7	1	4.8	11	C2	3	1	<1	12	<5	3.7
6		1.2	5	2	3.3	2	5.8	13	C2	6	1	2	49	<5	4.3
7		1.4	10	3	2.9	1	5.1	4	A	8	2	2	20	<5	4.9
8		1.4	10	3	1.8	1	5.7	3	A	6	1	4	62	<5	3.8
9		1.4	11	3	1.8	1	5.6	3	A	6	1	4	62	<5	3.8

Bringebær

Figur 1. Bringebærplanta, utviklinga frå rotknoppar til skot som har gitt avling.

fra Finn Måge

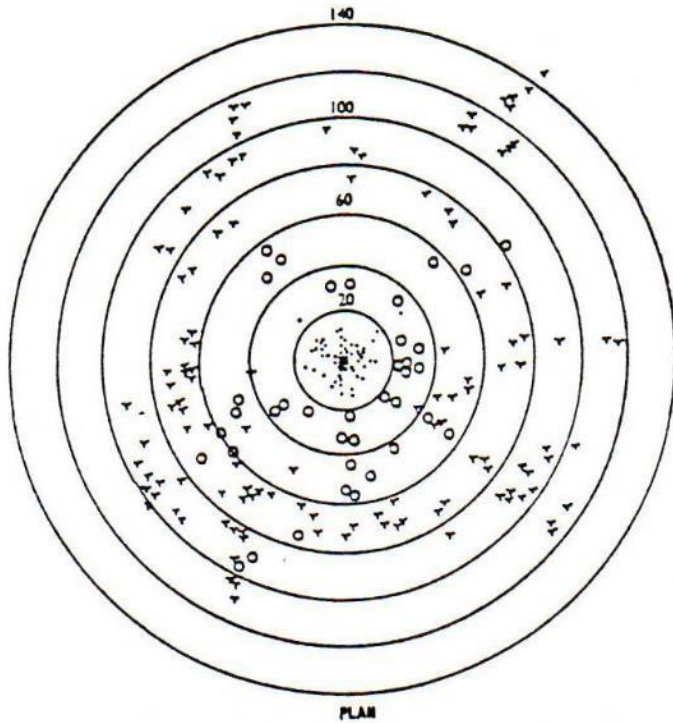
- ✓ **Overjordiske deler lever barre to år mens rotnettet derimot lever i mange år. Grunn rotsystem.**
- ✓ **Nye skudd kommer enten fra knopper på røttene eller fra knopper ved basis av det skuddet som skal gi avling.**
- ✓ **Rotknopper eller knopper ved basis av skudd som bryter om våren, når full høyde før vinteren.**

Norsk Landbruksrådgiving Viken

Bringebær

Figur 4. Avstand frå morplanta til dei nye skota.

∴∴∴ Planta i mai

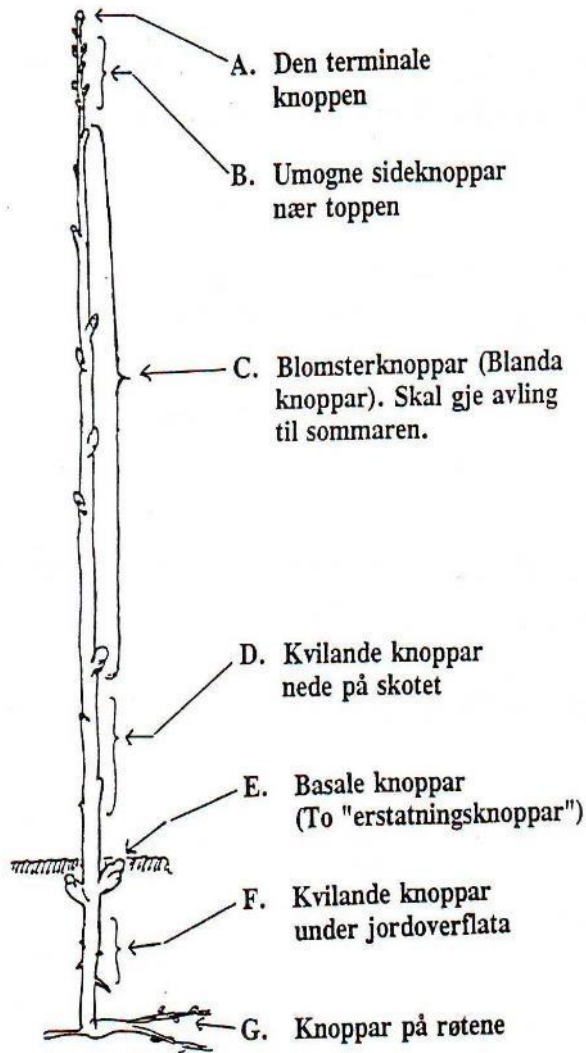
∴∴∴ Nye skot i august til november

⊙⊙⊙ Nye skot i mars til mai

∴∴∴ Nye skot i august til november andre året

- ✓ Rotskudd kan bore seg gjennom jorda i mer enn 50 cm

Bringebær - knopper

Figur 16. Overvintrande knopper på eit bringebærskot

- ✓ Den terminal knopp dør i løpet av vinteren
- ✓ Umodne sideknopper nær toppen er potensielle blomsterknopper men ofte dør i løpet av vinteren
- ✓ Blomsterknopper har anlegg til både blad og blomster
- ✓ Hvilende knopper (sterile)
- ✓ Basale knopper ligger tett ved eller kort under jordoverflata
- ✓ Hvilende knopper på den underjordiske delen av skudd kommer ikke til utvikling
- ✓ Knopper på røttene

- **Det dannes knopper med jevne mellomrom oppover stengelen**
- **Disse blir til sidegreiner/lateraler neste år**
- **Avstand mellom knoppene heter internodier**
- **Knoppene settes av med en fast vinkel til forrige knopp.**

Norsk Viken
Landbruksrådgiving

10.04.2007

**Norsk
Landbruksrådgiving**

Viken

05.05.2009

(c) Stanislav Strbac

21.05.2007

(c) Stanislav Sirbac
10.06.2007

(c) Stanislav Strbac
24.06.2007

- **To plantetyper hos bringebær**
- **Floricanes** –setter bær på fjoråretskudd
- “vanlige” bringebær
- **Primocanes** - Setter bær på åretsskudd.
Liten produksjon i Norge. Må være i tunnel.
Høstestart i midten av august

Før planting

- Klima, plassering av felt og jord er ok.
- HVORDAN skal jeg selge bær?
- Tilgang til vanningsvann
- Motorkraft (traktor) til tillaging av plantebed, sprøyteutstyr, grasklipping, transport av bærkasser
- Hvem skal plukke?
- Muligheter for kjøling i egnet bygg/mobilt kjølelager
- Ta sprøytesertifikat
- Ta prat med lokal rådgivingsenhet-bærrådgiver (Norsk Landbruksrådgivingen) om utfordringer og løsninger.

Plante bestillingen

- En kan ha «Plateplan» (kart med rad beliggenhet, oversikt over utstyr, antall planter, forventet økonomi i produksjonen)
- Enkelte fylker (IN) støtter planting av bringebær.
- Plantene bestilles via Norgro i god tid
- Antall planter avhengi av radavstand og plante avstand

Før planting

- Tunell eller ikke tunell
- Tunell kan settes andre år
- Rad avstand skal tilpasses tunnel og traktor
- Mer om tunell senere

Mottakelse av planter

- Kasser med planter settes i lettskygge i 2-3 dager før planting
- De må avherdes før planting
- Ved planting bør plantene overrisles med vann
- Husk vanning

Foto Jørn Haslestad

Jordarbeid og planting

- ✓ **Bringebær plantes på drill med vevd plastduk over**
- ✓ **Plasten gjør det vanskeligere å tilføre organisk gjødsel, men uten plast blir ugraskontrollen vanskelig**
- ✓ **Dyrking på opphøyde driller med fiberduk i planterekke og kortklipp grass mellom radene**
- ✓ **Ved grassåing mellom radene bruk engrapp og engkvein.**
- ✓ **Planting : Vanligvis i juni.**
- ✓ **Radavstand ca 3,5 - 4 m**
- ✓ **Planteavstand 50 cm**
- ✓ **$3,5\text{m} \times 0,5\text{m} = 571$ planter/daa (1 daa/285m)**
- ✓ **Fordelaktig med åkerkultur før planting**
- ✓ **Fordel å pløye på høsten for å få et oppsmuldret og løst jordsmonn om våren**

Jordarbeid og planting

- **Jorden pløyes, gjødsles, harves og stein fjernes**
- **Drill settes opp 20-30 cm høy 60-80 cm bredt. Spesielt viktig på tunge og fuktige jorder**
- **Mypex (vevd duk) legges ut**
- **Dryppslange legges ut (over eller under mypex ?)**
- **Planting å lage hull i mypex (brenne eller lagge kryss)**
- **Plantene settes så dypt at klumpen blir dekket med en løs jordlag (2-3 cm) pga. uttørking**
- **Vanning viktig etter planting**
- **Sette stolper**

Norsk Viken
Landbruksrådgiving

Norsk Viken
Landbruksrådgiving

Foto Jørn Haslestad

Norsk
Landbruksrådgiving Viken

Norsk Viken
Landbruksrådgiving

Hvorfor drill

- **Tørrere for røttene**
- **Forebygger rød råte (sykdommer senere)**
- **Tidligere varmt om våren**
- **Øker noe frost risiko**
- **Mer fordeler enn ulemper**

Norsk
Landbruksrådgiving **Viken**

Foto Jørn Haslestad

Foto Jørn Haslestad

Etter planting

- **Vanning**
- **Gjødsling**
- **Aldri i hullet**
- **Når plantene blir 50-70 cm høye nødvendig å binde dem til plasttråd eller lignende mot vind**

Foto Jørn Haslestad

Norsk Viken
Landbruksrådgiving

Oppstøtting og oppbinding

- **Bringebær må bindes opp**
- **Dårlig oppbinding vil føre til dårlig vekst og knekte skudd**
- **I løpet av første året stølpene bør vær på plass.**
- **Foreløpig enkelt ståltråd eller mindre tvertre kan lages på høyden på 50-70 cm og plantene festes på den med bringebærklips**
- **Andre året etter planting plantene blir i full høyde og tverrte må vær på plass sammen med plasttråd/Bayertråd**

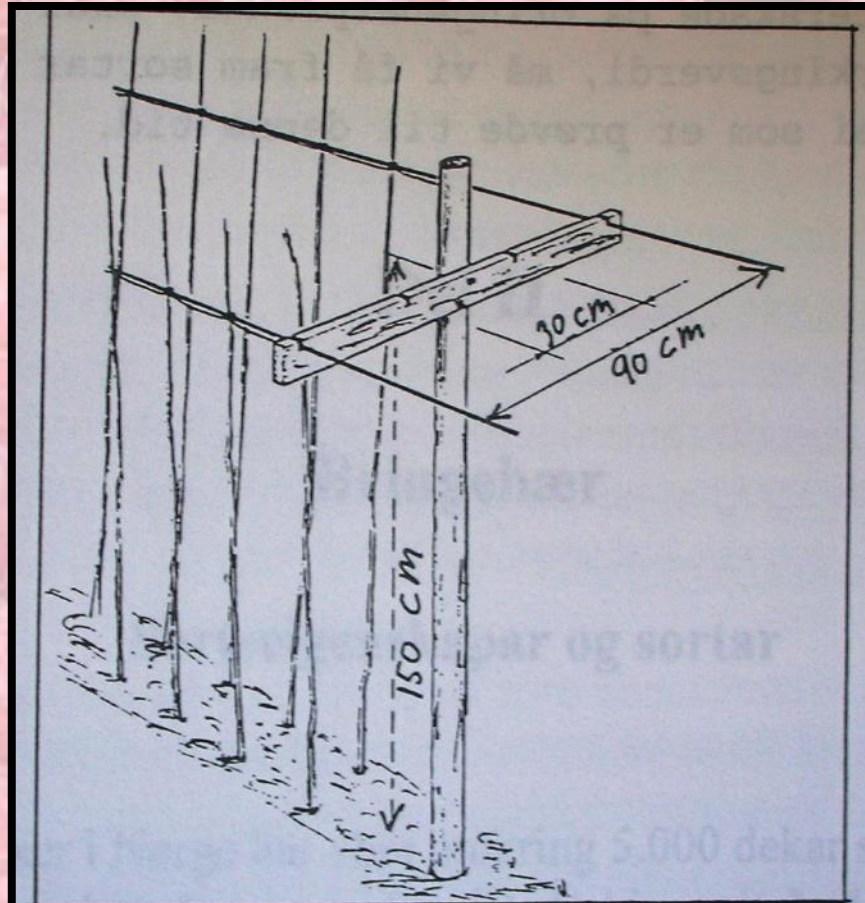

Oppstøtting og oppbinding

Figur 22. Oppbinding av bringebær etter 'Gjerdemetoden' (LOT 9/80).

- ✓ Den såkalt "Gjerdemetoden" blir brukt som oppstøttingssystem for bringebær. Metoden går ut på at en fester tverrtre (ca 1 m) på hver stolpe med to stillinger for Bayertråden (plasttråden), indre stilling (30 cm) for vinter og vår og ytre stilling (90 cm) fra begynnende blomstring til en er ferdig med høsting.
- ✓ Tverrtre kan festes i 1,60 - 1.70 meter høyde Glen Ample ,

Oppstøtting og oppbinding

- ✓ Impregnerte stolper men også kan brukes sibirsk lerk. Avstand på 4 m i rad mellom stolper. Stolper bør være ca 2,20 - 2.50 m lange og stå ca 50 - 60 cm ned i jorda.
- ✓ Det finnes plastklips til å feste plasttråden Bayertråden i overkant på tverrtre,
- ✓ For å feste enkeltskudd til tråd brukes bringebærkrok/bringeber klips (plastikk og metall).

Norsk Viken
Landbruksrådgiving

Norsk
Landbruksrådgiving Østafjells

Norsk Viken
Landbruksrådgiving

Foto Jørn Haslestad

Utstyr liste

- Mypex plast (1,30x 100 m)
- Stolper (8-10 cm x 220-250 m)
- Tverrtre (ca. 1 m terrassebord)
- Plasttråd (Bayertråd, Deltex)
- Jordanker
- Trådstrammer
- Plastklips - bringebær klips

Vanning

- ✓ På lettere jorarter kan være nødvendig med to dryppslanger
- ✓ Før vannen kjøres ut dryppslange må det gå gjennom flere filtere for å unngå tetting
- ✓ Vann kan hentes fra bekk, borrehull, tjern eller elv
- ✓ Noe krav til kvalitet når vanningen foregår gjennom dryppvanning
- ✓ Plassering av dryppslange?
- ✓ Avstand til drypp (0.3 eller 0.5 m)
- ✓ Kan kombineres med gjødsling (gjødselvanning)

Vanning

- ✓ **Bringebærplanten har grunn rotsystem og de er lett utsatt for tørke**
- ✓ **Dryppvanning er mest bruk**
- ✓ **Vannmengde avhenger av jord og vær**
- ✓ **Ofte oppe i 8-12 l/m/dag under bærmodningen**
- ✓ **Spesielt på kartstadiet trenger bringebærplantene mye vann for å få størrelse på bæra under modning.
Forsiktig i blomstringsperioden**

Foto: Stine Huseby

Norsk Landbruksrådgiving Viken

Ugras

- ✓ **Høstbrakking av arealet tar knekken på mye av ugras år før planting**
- ✓ **Viktig å ha forkultur som en kan enkelt ta ugrasrenhold (korn, oljevekster, grønnsaker). Jorda må være fri for rotugras før planting**

Norsk
Landbruksrådgiving

Viken

Norsk Viken
Landbruksrådgiving

Foto: Stine Huseby

Gjødsling

- ✓ **Viktig med jordanalyse**
- ✓ **pH bør ligge mellom 5,7 – 6,5**
- ✓ **Gjødslingsnormer N: 8-12, P: 2-4, K: 8-12**
- ✓ **Balansert gjødsling med gjødselvanning: gjødsel hver uke i sesongen ca .11 uker**
- ✓ **Næringsmangel fører til stressreaksjoner i planten.**
- ✓ **Mindre motstandsdyktig mot skadedyr og sykdommer.**

Øko gjødselprodukter

- Tørrgjødsel
- Flytendegjødsel
- Bladgjødsel

Øko gjødselprodukter

- Tørrgjødsel (pelletert "behandlet kylling/hønsegjødsel, kjøttbeinmel, vinase)
- Flytendegjødsel (fremstillet på basis av bl.a. lucerne, vinasse av rørsukker, protamylasse fra potet osv
- Bladgjødsel (etter påvist behov)

Øko gjødselprodukter

- Marihønne pluss (8-4-5)
- Grønnøko 8K (8-3-5)
- Biovin granulater (rester etter pressing av druer, lav N)

Øko gjødselprodukter

- DCM produkter
- OPF produkter
- OPF og DCM granulat raskvirkende, 50% N i løpet av 1 mnd.
- Forsøk i 2020
- Flere muligheter for mer presis NPK gjødsling

Øko gjødselprodukter

- Hvis behov kan brukes:
- Polysulfat (11% K, 12% Ca, 3% Mg, 19% S)
- Patentkali (25% K, 6% Mg, 17% S)

Øko gjødselprodukter

- Flytende
- Produktene er tykktflytende. Lag derfor en stamløsning (10 -20%) før de organiske gjødslene doseres ut i vanningen. Stamløsningen bør ha omrøring og brukes i løpet av maksimum en uke.
- Dryppsystemet bør være rent etter siste vanning og vann derfor med rent vann i den siste vanningen på dagen

Øko gjødselprodukter flytende

Pioneer Complete (6-1-3) obs pris!!!

Pioneer K Max (2-1-7)

Biorg N (6-2-4)

Biorg K (3 -0,2-7)

OPF 5-2-5

OPF 4-2-8

Norsk Viken
Landbruksrådgiving

Krav om dokumentert behov for –ikke økologisk gjødsel

Gjødselplan som viser at
næringstilgang fra økologiske
driftsoppleg er ikke tilstrekkelig

Jordprøver

Bladprøve osv

Bladanalyser økobringsbær 2019

Parameter	Norm tall	Dyrker 1	Dyrker 2	Dyrker 3	Dyrker 4	Dyrker 5	Dyrker 6	Dyrker 7
Nitrogen	2,8-3,5	3,1	2,8	3,4	3,3	2,6	3	3,1
Fosfor	0,25-0,5	0,33	0,37	0,22	0,18	0,65	0,23	0,37
Kalium	1,8-2,5	3,1	2,2	1,4	1,6	0,95	1,7	2,3
Magnesium	0,3-0,6	0,13	0,13	0,14	0,11	0,17	0,18	0,16
Calcium	0,8-1,5	1,2	1,6	1,2	0,98	2,6	1,3	1,6
Svovel	0,1-0,6	0,15	0,14	0,14	0,13	0,16	0,16	0,16
Kobber	7-14	7,2	17	7,2	6,4	8,8	6,7	9,6
Mangan	35 - 100	310	400	440	190	340	220	490
Zink	20-70	23	20	43	31	59	18	52
Bor	35-80	23	18	30	26	72	14	75
Molybden	0,20-0,50	0,68	0,92	0,12	0,61	0,03	1,1	0,3
Jern	50-150	88	140	75	78	120	170	140

**Gjødselvanningen starter i uke 19 (rundt 10 mai)
og fortsetter hver uke fram til uke 30 (første uka i
august). Først rent vann, etterpå næring og igjen
rent vann.**

Bare vann i ca 30 min etter hver gjødselvanning

Arbeidsoppgaver i sesongen

- I økologisk produksjon er viktig å utføre arbeid i god tid
- Mest arbeidskrevende arbeidsoperasjoner er tynning av nye skudd, høsting og utskjæring av gamle skudd etter høsting.

Tynning og topping

- ✓ **Tynning av skudd frå midten av mai til kartdanning**
- ✓ **Bringebær toppes 3-4 knopper over plasttråden, dette tilsvarer en skuddhøyde på ca. 1,7 -1.8 meter). Dette vil gi en hekkhøyde på 1,90-2,0 m under høsting.**
- ✓ **Topper en skudd høyere over strengen øker sjansen for brekkasje når skudd står fullt av bær og det kommer en sikker vindkast.**

21.05.2007

27.04.2007

Norsk
Landbruksrådgiving

Viken

Norsk Viken
Landbruksrådgiving

Skjæring

- ✓ **Tidspunkt etter høsting**
- ✓ **Ca 4 skudd per plantehull**
- ✓ **Høstskjæring: Tynne og mest tykke skudd om lag 8-10 skudd per meter**
- ✓ **Best skjæring rett etter høsting, planten mister en del næringsstoff til røttene**
- ✓ **Fordel er luftigere hekk mindre sopp**

Tunneldyrking

- ✓ **Ca 40 % av dagens konvensjonell produksjon foregår i plasttunneler**
- ✓ **I tunnel dyrking en kan ha full kontroll over vanning og høstetidspunkt**
- ✓ **Høyere temperatur gir mulighet for tidligere modning og muligheter for forlenget sesong. Modning ca. 3 uker forsprang i forhold til dyrking på friland.**
- ✓ **Par dyrker har økobringsbær i tunnell**

Tunell

- Plast på om våren
- Økt bærekvalitet
- Sikker plukking
- En del jobb med lufting
- Mindre sopp
- Økt problem med midd og lus
- Plast av etter høsting
- Aktuelt for økologisk dyrking
- Regntak

Bruk av nyttedyr

- Tripsrovmidde Neoselius cucumeris 500 stk/per meter
- Spinnmiddrovmidde Phytoselius persimilis 40-60 stk meter
- Gulløye mot lus

Polinering

4-8 kubber per daa

Polinering

- Blomstringen starter i juni og går gradvis over i bærmotning og høsting
- Det går ca. 35-40 dager fra blomstring til høsting, avhengig av været.
- Viktig med god pollinering over lengre tid.
- Mange produsenter har bikuber, alle tunnelprodusenter har kuber.

Bruk av humler i tunell dyrking

Høsting - plukking

- ✓ 1-2 plukker per daa, 2-3 ganger i uke
- ✓ Gjennomsnitt 8 kg/time
- ✓ I toppsesongen over 10 kg per time
- ✓ Varighet 4-5 uker
- ✓ Plukkestart varierer vanligvis fra midten av juli
- ✓ Selvplukk i økologisk
- ✓ Bær må i skygge straks etter høsting
- ✓ Bringeber dyrking = ingen sommerferie